

SANTERI ALKIO

MUISTOJEN
KOMEROISTA

Santeri Alkio

Muistojen komeroista

«Public Domain»

Alkio S.

Muistojen komeroista / S. Alkio — «Public Domain»,

Содержание

I.	5
II.	7
III.	9
IV.	12
V.	15
Конец ознакомительного фрагмента.	17

Santeri Alkio

Muistojen komeroista

I.

SYKSYN TULLEN

Vielä eilen oli ollut kuiva sää. Aurinko oli heloitellut korkealla. Taivaan sini oli ollut kirkas; vain muuan pilvijoukkue oli purjehtinut sen työntä ulappaa ja jo pariksi tunniksi peittänyt auringon kultaisen terän.

Silloin tuntui ilman värissä, tuulessa, jopa maassakin syys. Se painoi pimentonsa jo ihmisotsallekin.

Ihmiset pälyivät ympärilleen. Ja katso! Kellastuneita lehtiä puissa joukoittain. Tuossa tuulenpuuska jo kiidättelee kirpoutuneita lehtiä pitkin maata ja kerää niitä kinoksiin ojanreunamille nokkospensaisiin ja pitkään, vanhaan heinään. Ruohikoilla ja puutarhoissa lakastuneita kukkasruumiita. Pelloilla, missä äsken vielä teräinen vilja aaltoili elämäntuntoisena, seisovat nyt kuhilaat, väkäisinä merkkipylväinä kesän ja syksyn rajamailla.

Niiden ohitse ei kesä koskaan elävänä käy.

Toisilla pelloilla jo karja sänkeä polkee, sillä elo on riuhassa. Ja vielä toisilla pelloilla viheriä rukiinoras hymyten viittaa uuteen elämään, tuolla talven takana...

Illan tullen alkaa sataa tihuttaa. Samalla tuuli yltyy. On lauantai. Ja kun illalla mennään saunaan, on pimeä ja sataa rankasti.

Syksy on tullut.

Seuraava päivä on sunnuntai. Aamulla on hetkinen aurinkoa, mutta sen loisto kohtaa kaikkialla kosteata, joko limaista, välkkyvää tai ränsistynyttä, joka ei enää kuivu niin kuin kesällä. Ihmismielessä herää kaamea tunto kaiken katoavaisuudesta. Kesän ihana kuva väreilee mielessä kuin autereisessa avaruudessa joskus väreilee laulava leivo. Ero on vain siinä, että leivo lumoo tunnelman paikalleen, mutta kesää kaipaava ikävä palaa menneeseen, syöksee sieltä syysmyrskyn ajamana takaisin kuin rauhaton pakolainen. Mieliala on silloin kuin tuulenhenkäys, joka puhalttaa tällä kertaa etelästä, seuraavassa silmänräpäyksessä mylvähtääkseen pohjoisesta, aivan kuin itsekin sekavassa epätiedossa: eteen- vai taaksepäinkö? Niin mielialakin ensimmäisellä syysmyrskyllä. Se tuijottaa kesän muistoihin kuin lumottuna, mutta kun ne karkaavat, jo siirtyy tuleviin: kuvastuu mieleen lunta ja pakkasta, talven työntä rauhaa.

Mutta koko sunnuntain keskipäivän sataa. Illan tullen on mieliala apea ja ruumista värissyttää, sillä lämpömittari on laskenut ja yksinkertaisista ikkunoista tunkeutuu huoneeseen kolkkoa kosteutta. Elämä tuntuu tukalalta. Ihmiset nojailevat ramautuneina ja odottelevat maanantaita. Olisi edes työpäivä, saisi aikansa kulumaan. Nyt ei viitsi edes lukea, sillä silmäluomet painavat raskaina, eikä mikään huvita.

* * * * *

Eräänä tällaisena sunnuntai-iltana oli muutamia kylänmiehiä kokoontunut Tervasmäen sepän tupaan. He eivät olleet näinkään mieslukuisina olleet illanistujaisissa sitten kuin viimeksi eräänä kesäkuun sunnuntai-iltana jokipartaalla. Silloin kesäinen tunnelma ja lasten vedessä mellakoiva uimariemu houkutteli heistä useita jokeen. Saatiin nauraa, miten arka ruumis oli viileän veden hyväilyille. Silloin sai heistä yksi kovan reumatismen ja yksi ankaran nuhan. Toisetkin pelästyivät, niin ettei moni uskaltanut jokeen enää koko kesänä, vaikka kovin teki mieli.

Kesä oli sittemmin mennyt kullakin omissa riennoissaan, niin ettei ollut näin kaikin satuttu kertaakaan yhteen.

Tuntui mukavalta, kun se nyt taas oli tapahtunut. Vaikkakin ulkona tuuli ja satoi, ei se sentään näin joukossa oltaessa aiheuttanut tällä kertaa kaameata turvattuudentunnetta. Olivathan syystyöt mainiosti joutuneet, elot korjattuina suojiin ja riihistä tuli runsaasti viljaa. Ruis oli hyvin orastanut, syyskynnöille oli vain eduksi, että satoi ja pehmitti. Se kotona ahdistanut ikäväkin haihtui miesjoukossa. Puhetta riitti yllin kyllin, sillä sen hyvydestä ei niin suurta lukua pidetty, kun sitä vain piisasi. Ja kun tämä periaate kerran oli tiedossa, silloin vasta puhetuuli alkoi tuntea villin vapautensa nostattavaa yltyä.

Mutta kun näin oli vauhtiin päästy, alkoi muuan joukosta ehdottaa, että pitäisi velvoittaa jokainen kertomaan omista elämäkokemuksistaan jokin tarina. Toiset sitä vastaan heti tekivät muistutuksen, että sittenhän ei tänne viitsisi tulla kutkaan muut kuin ne suupaltit, jotka ovat tottuneet suutansa soittamaan nuorisoseuran keskusteluseurassa. Eikä sitä säällinen, vanhemmanpuolen mies sellaisiin viitsi ruveta. Nuoremmat sen saisivat tehdä.

Mutta miten siinä haasteltiin, rupesivat jo taipumaan, kun saivat luvan kertoa vanhoja, poikuutensa aikuisia »satuja», tapauksia ja havaintoja oman elämänsä varrelta, y.m. Tästä yhä useampain ajatus näytti joutuvan muistelevaan tilanteeseen, jolloin kasvoille levisi joko sisäinen, muistojen kajastuksen kirkastama hymynhohde, tai vakainen, juhlallinen tunnelma.

Kun vihdoin selitettiin, ettei silti kenenkään ole pakko tähän kertomiseen antautua, mutta kuunnella saa kernaasti vapaasti ken haluaa, rupesi asia innostuttamaan kaikkia.

Päätettiin, että edellisellä kerralla aina määrätään, kenen on seuraavalla kerralla, viikon kuluttua kokoonnuttaessa, kertomuksensa esitettävä.

Kauppias Tamminen tarjoutui kertomaan seuraavalla kerralla muutamia kohtauksia »raittiustaisteluista» viime vuosisadan 80-luvun alussa.

– Silloin, sanoi hän, täytyi raittiustaistelijan usein turvautua käsivarsiinsa, itsepuolustuksen tarkoituksessa. Sillä miehet, jotka ryypäämistä harrastivat, pitivät sitä tapaa vastaan tehtyjä hyökkäyksiä myöskin kunnianloukkauksina. Heistä moni käsitti, että raittiusmiehen sekaantuminen heidän asioihinsa oli tavalla taikka toisella rangaistava. Raittiusmies, joka teki »hyökkäyksiä», sai olla usein varuillaan.

Miesparvi hajousi Tervasmäen tuvasta ja kukin lupasi olla ensi sunnuntai-iltana paikalla kuulemassa, mitä se Tamminen valehtelee.

II.

»KYLLÄHÄN VALTESMANNI MUN TUNTOO.»

Kun miesjoukko oli kokoontunut, tälläkin kertaa Tervasmäen sepän tupaan, siellä kun oli melkein kaikista mukavin olla ja seppä piti siitä että heille tultiin, aloitti Tamminen kertomuksensa.

– Niinkuin tiedätte, olin minä nuoruudessani tulinen mies. Ja kun olin saanut päähäni, että raittiusaate on maailman kaikkein suurin ja tärkein aate, seurasi siitä, että aloin sitä koko sielustani harrastaa. Minä en laskenut ohitseni yhtäkään juovuksissa olevaa ihmistä ilman, etten olisi hänelle julistanut juoppouden turmiollisuutta. Eikä siinä tullut aina sanoja valituksi. Tästä seurasi, että miehet, jotka eivät ryyppäämistä pitäneet kunnianasianaan, alkoivat karttaa minua aina kun olivat päissään. Mutta sitä vastoin kaikki n.s. »ilkeät juopot» ne alkoivat minua kunnioittaa tervehdyskäynneillään aina silloin, kun olivat itse mielestään »sopivassa laissa».

Kerran istuin tuvassani pikkuinen poikani sylissä ja lauloin. Oli sydänkesä ja lauantai-ilta sen lisäksi. Yht'äkkiä alkaa pihasta kuulua kovaäänistä juopuneitten melua. Kauan ei tarvitse odottaakaan ennen kuin tupaan tulee kolme miestä, joista en yhtäkään tunne. Kaikki ovat parhaassa ilkeyshumalassa. Yksi laulaa rallattaa hiljoilleen jotakin renkutusta ja käy pöydänpäähän istumaan, ryömästen yläruumiinsa pöydälle, johon jo oli pantu illallista. Toinen istui hänen viereensä ja kolmas kävi tilaamaan, muka, kahvia vaimoväeltä.

Tämän heidän menettelynsä katsoin tarkoitetun taisteluhaasteeksi. Meillähän ei koskaan keitetty kahvia juopuneille, eikä koskaan saanut tällä tavoin tuleva vieras istua pöydänpäähän, eikä varsinkaan panna pöydälle maata.

Nousin ja lapsi käsivarrellani kävin miesten luo, jotka istuivat pöydänpäässä.

– Siinä ei saa istua eikä maata. Menkää paikalla pois!

– Ei näy ... olevan sellaista, jota tarvittis totella.

Silloin vein lapsen toiseen huoneeseen. Otin käteeni kyynärän pituisen teräksen kappaleen ja palasin tupaan. Menin pöydänpäässä olevain miesten luo, joilla nyt jo oli viinapullo käsissään. Se pöydällä ryömivä juuri kiljui:

– No sitä kaffia! perr...

Hypähdin hänen edessään, huudahdin ja kysyin:

– Menettekö te?

Iskin aseellani pöytään, lähelle hänen turpaansa.

Pää nousi. Mies nousi myös ja silmissä pälyi jo pelkuri. Hän alkoi mennä ovea kohti, vieressä istunut seurasi jäljessä. Mutta se kolmas rupeasi nyt lähentelemään minua selittäen, ettei tässä nyt niin lähdetä.

– Ulos!

Ja silloin hänkin meni.

Arvasin, että heillä oli mielessään aikomus tehdä pihassa jokin koiruus, kuten heidän kaltaisillaan melkein aina oli ollut. Hyppäsin toisen oven kautta ulos ja ehdin parahiksi kuulemaan kuinka se pöydällä huojunut toisille selittää kiroten:

– Siltä pitäis ottaa tuo raittiuskurssi pois!

Samassa ajaa veräjältä ulos se, joka viimeksi oli tuvasta lähtenyt. Hänen rattaillaan on kolmas, se hiljainen mies. Näen, miten hevonen väkisin suistetaan niin, että rattaanpyörä käy veräjäpieleen ja kaataa sen sekä siihen liitetyn aidan. Silloin hyppään hevosen päähän, pyöräytän sen ympäri ja ajan rimpuilemisista huolimatta talutan pihalle ja kiinnitän renkaaseen. Toisen hevosen, joka ei vielä ollut ehtinyt mihinkään, pyöräytän niin ikään ympäri ja kytken.

Tiellä menee tuttu mies. Huudan hänet avukseni.

Sillä välin oli pihassa syntynyt kamala melu. Hevosia yritetään väkisin vapauttaa, mutta he eivät uskalla tulla, kun minä vartioitsen riimunvarsia.

– Tähän sattui näitä roistoja, selitän miehelle, jonka olin tieltä kutsunut. Otappa sinä ja aja tuota hevosta, minä ajan tätä, nämä täytyy viedä nimismiehelle.

Hän ryhtyi heti asiaan ja otti huostaansa sen hevosan, jolla ajoi se mies, joka oli pöydällä maannut. Nyt rupeesi tuo mies rukoilemaan. Hän maksaisi mitä tahansa, jos vain pääsisi vapaasti kotiin.

Mutta se toinen, jonka hevosta minä ohjailin, kiljui ja kerskui. Istutin hänet viereeni rattaille, se hiljainen mies sai istua takaperin. Niin lähdettiin. Vieruskumppanini kaiken matkaa kerskasi:

– Johan minä nimismiehen – johan minä valtesmanin – johan minä sen tunnen... Saat laittomasta vangitsemisesta, s – nan, s – nan, s – na!

Ajoimme nimismiehen pihaan. Lähetin jonkun siinä olevan ihmisen kutsumaan häntä ulos. Hän tuli. Selitin lyhyesti mitä oli tapahtunut. Sanoin, että jätän miehet nyt nimismiehen huostaan.

Sillä aikaa oli nimismies tarkemmin katsellut vierustoveriani.

– Mutta eikös se ole?..

Hän mainitsi erään metsäloukon torpparin nimen ja lävisti katseillaan miestä, joka yhä painoi päätään alemmaksi.

– Oletko sinä se?

Mies kohottaa hieman päätään ja virkahtaa:

– Sehän minä... Mä sanoinkin tälle, jotta kyllähän valtesmanni mun tuntuu.

– Tunnen minä. Sulla on täällä 2 kuukauden vankeussakko siitä viinanmyynnistä. Sua on jo kaksi kertaa yritetty, mutta olet onnistunut karata. Nyt et karkaa. Ka, siinäpä on jo räätärikin. Viekää nämä miehet kaikki vanginkuljettajalle yöksi. Tälle toimitan vangituspassin illalla. Näiden toisten asiaa tutkitaan aamulla.

– ... sus siunatkohon, valittaa se minun pöydälläni maannut. Armahtakaa, herra valtesmanni ... emäntäkin odottaa ... enkä minä ole mitään pahaa tehnyt... Ja jos olen, niin kaikki maksetahan... Kyllä mulla raukalla rahaa on. Ja mies ryömii polvillaan ja vetää taskuaan esiin.

– Enkö mä sanonut! kirkuu se toinen mies, jotta kyllä valtesmanni mun tuntuu... Mutta eikö se nyt passaisi toisella kertaa, kun tulee juuri heinäaikakin? Mennähän talvella linnahan, kun tulee vähän joutilaammat ajat, tuota... Eikö niin?

– Tule, tule, kiirehti räätäri, joka jo oli tarttunut suitsiin.

– Mene rattaille joutuin, käskää nimismies.

Minun toverini seurasi joukkuetta räätärin apumiehenä vanginkuljettajalle.

Matkalla olivat he vielä »raittiusmiestä» noituneet ja valittaneet, kun näin kävi.

Nimismies kyseli minulta, vaadinko heille edesvastuuta kotirauhan rikkomisesta ja portin särkemisestä.

– Ei, kiitoksia, nauroin minä. Rangaistusvaatimukseni olen saanut täysin tyydytetyksi.

Jäljestäpäin tunnusti se itkenyt ja rukoillut mies minulle kerran, että hänet oli saanut meille pölläilemään se viinanmyyjä, jolla hänen mielestään tuntui olevan vihaa minulle erään raittiuspuheeni vuoksi, jota mies oli kerran ollut kuulemassa. Itse kehui hän olleensa ryypäämätönnä sen jälkeen, kun vietti yönsä vanginkuljettajalla ja aamulla häveten sai mennä kirkkoväkeä vastaan.

Muilta kuulin, että tämä mies oli ollut aina vakainen ja arvossa pidetty kotiseudullaan, mutta milloin sattui ryypäämään, tuli ilkeämieliseksi ja pahankuriseksi, niin että joskus ajoi kotiväkensäkin kankaalle.

Pysyikö hän sittemmin raittiina, en ole kuullut.

III. »SEPÄ HAUSKAA ... KAH!«

Räätäli Arvosen vuoro oli kertoa.

– Viime kesänä otimme tämän Tervasmäen sepän kanssa kerran muutaman päivän kesäloman. Sanoimme toisillemme, että kun on nyt täytetty 50 vuotta ja siitä yli neljäkymmentä tehty työtänsä, niin tottahan jo kannattaa ottaa yhden viikon kesäloma. Olimme siitä molemmiin niin yhtä mieltä, että, kun siinä pyörillämme luisuimme pitkin Kyröjoen vartta, ihmettelimme, miten ei tällainen aate ollut ennen mieliimme pujahtanut. Kaiket ihanat kesät oli aherrettu töitten kimpussa aivan samoin kuin talvetkin, niin että oikein tuntui omituiselta nyt tässä, alettua kuudettakymmentään kiivetä, vasta ensimmäistä kertaa viettää kesälomaa oikein arkisella viikolla. Eikä oltu tällä alituisella elämänmurheella kuitenkaan sen pitemmälle tultu. Olihan meillä kumpaisellakin tavallinen toimeentulo, niin että siinä ei ollut valittamista. – Mutta tuskin olisimme köyhempiä, jos olisimme joka kesä pitäneet viikon pyhää? Siitä olisi vain tullut mieliin enempi iloa ja elinvoimaa, sanoi seppä.

– Niin. Ja moni katkera ajatus olisi jäänyt sikiämättä. Ne sellaiset kuuluvat kaikki elämän tappiopuolelle, taisin minä sanoa.

Päivä oli niin ihana, että aivan unohti olevansa vanha. Etelä-pohjalaiset vainiot upeilivat niin kauas kuin silmä kantoi, uhkuen rehevässä kukkeudessaan.

Me poljimme pyöriämme nautinnolla, vaikka olikin lämmin. Sillä vapaudentunto, tieto, että oli edessä kokonainen kesäinen viikko vapautta, vaikutti niin kuin öljy jäseniimme. Elämässä lupasi avautua meille, työmiehillekin, uusi nautinnontila: kesälepo, kesäloma. Me pyöräilimme kuin lapset, täynnä odotusta ja jo saavutettua nautinnoniloa.

Sivuutamme pitäjän toisensa jälkeen. Pysähdyimme milloin leipuripuodin edessä, milloin missäkin, saadaksemme jotakin suuhumme.

Päivän kuluessa on jo uhkaavia ukkospilviä liikuskellut kuultavalla taivaslaella. Illan tullen alkavat lyhyet, äksyt tuulenpuuskaukset hermostuneesti suhahdella. Yöksi uhkasi ilmeisesti saavuttaa ukonilma.

Lähenimme kuitenkin jo ensimmäistä, ennakolta määrättyä yökortteeriamme. Meistä ei tosin kumpikaan tietänyt tarkalleen missä se oli. Mutta jossakin kalliolla piti näillä tienoin oleman torppamökki, jossa asuu minun vaimoni täti miehineen. En ollut koskaan heidän luonansa käynyt, en koskaan heitä edes nähnyt. Mutta monet terveiset heiltä oli tullut meille ja aina kutsut:

– Tulkaa joskus kestiin. Kyllä meillä kahvikupin saa ja ruoka-aterian.

Nyt me siis menimme heille kestiin.

Jo alkaa ukkonen jyrähdellä. Mutta tuolla edessämme myöskin jo kohoaa kallioinen ylänköseutu ja kaikki merkit viittaavat siihen, että olemme lähellä tädin majaa. Ja ennenkuin oikein huomaammekaan, on tuossa kallionreunalla laudoitettu tupa, jonka ikkunaverhot ja ovi ovat kiinni ja jonka, myöskin suljetusta, navetasta kuuluu hiljainen lehmänkellon kalahdus.

– Ka! huudahdamme yht'aikaa.

– Siinä se on.

Poikkeamme tieltä ja kävelemme pihaan, avaten edestämme veräjän, joka on tarkoin suljettu ja vielä raskas malka laskettu eteen tueksi.

– Onkohan edes ketään kotona? päivittelemme.

Samalla iskee salama, ukkonen jyrähtää vallan lähellä ja ensimmäiset raskaat sadepisarat putoovat läiskien valkeaan kallioon.

Minä koputan ovelle. Vähään aikaan ei kuulu mitään, mutta pihaikkunan tiudin heilahtaa hieman. Painaudumme lähelle seinää, sillä sade alkaa roiskia. Arvaamme, että he pelkäävät, kaksi vanhaa ihmistä, tietääkseni. Voivat meitä rosvoiksikin luulla. Aion juuri mennä ikkunan taakse ja

ilmoittaa kuka olen, kun samalla kuuluu sisästä ovenkäynti ja kiireinen, äksyiltä tuntuva vanhan naisen ääni kysyy:

– Kuka? ... Keitä te olette?

Panin nyt suuni lähelle ovenrakoa ja selitin kuka olen.

Samassa lensi ovi rajusti auki sisäänpäin niin, että olin vähällä sen mukana tuuskahtaa nenälleni.

– Sepä hauskaa... Kah!

Edessäni seisoo aivan pieni, noin 70-vuotias muori paitasillaan, paljain päin.

Ennen kuin edes selviän oven äkkinäisestä liikkeestä ja pääsen tolkulle siitä, että iloinen reipas tervehdys oli todellakin lähtenyt tästä paitasillaan seisovasta vaimovanhuksesta, on hän jo tempaissut tuvanoven auki ja huutaa sinne:

– Äijä! Äijä! Täällä on vieraita!

– Ken hän on? kuuluu tuvasta vanha miehen ääni, joka tuntuu tulevan hampaattomasta suusta.

– Annan tyttären mies! Nous' ylös!

Kuulemme kuinka äijä tempautuu sängystä. Kun me talutamme pyöriämme pois sateesta ja kysymme saammeko yösijaa ja saisimmeko tuoda pyörät sisään, juoksee vanha vaimo jo tuvassa ja porstuassa, hokien:

– Vielä häntä kysyy, kun ensimmäistä kertaa tulee, vielä häntä kysyy, kun ensimmäistä kertaa tulee ... vielä häntä...

Äijä seisoo ovesta housujaan napittaen ja käskee tulla tupaan.

Sillä aikaa on muori jo pannut kahvipannun tulelle ja sytyttänyt puut.

– Palo sinä sokuria! käskee muori äijää jo ainakin viidennen kerran.

– Onko teillä nälkä? kysyy samalla juostessaan ja yrittää katsahtaa silmiin, minkä ohimennessä ehtii.

– Kysyäkään sellaista! hulluttelee hän samalla itselleen. Aivan kuin lintu hyppää hän pöytälavitsalle, ottaa lautaselta viilipunkan ja heittää sen alashypätessään pöytään, laskien käsistään aivan kuin jonkin heittoesineen.

Me seisomme ihmetyksen lyöminä tämän verrattoman ketteryuden ja toimeliaisuuden edessä.

Kahvipannu kuohui jo yli ja äijä samalla valitti, että kun sokeri on niin kovaa. Muori on jo kiehuva pannua hätyyttelemässä ja härnää äijälle:

– Mikset kastele, mikset kastele, kastele...

Mutta saman tien hakee muori taas kaapista lusikoita ja heittää ne pitkästä matkasta pöydälle. Samalla jostakin nurkasta vääntää sylin täyteen sänkyvaatteita, vie ne ulos puotiin ja palatessaan sanoo tehneensä meille sinne vuoteen.

Nyt pannaan meidät syömään. Voita, leipää, lihaa, viiliä ja maitoa. Kaikki laitokset äärimmäisen siistiä. Istumme pöytään salamain leimutessa ulkona. Tavaton ruokahalu yllättää. Vanhukset istuvat lähelle pöytää juttelemaan. Muori johtaa puhetta, kyselee meidän perhekuulumia, kertoo omiaan ja on iloinen, että nyt kerrankin tultiin. Tuskin olemme lopettaneet syömisemme, kun muori jo tuo kahvit. Taas hän heittää tarjottimen pöytään. Tällä kertaa oli vähällä tulla vahinko, mutta ei tullut. Tuo heitteleminen näytti tulleen tälle polttavan toimeliaisuuden ihmiselle tarpeeksi. Jokainen hillitty kosketus oli hänelle ajantuhlausta.

He juovat itsekin samalla kahvia. Juttelusta saamme tietää, ettei olla köyhiä, jonka tiesin jo ennestään; myöskin, että lapsia on Amerikassa, sekä että he kahden tekevät täyttä kyytiä vielä tämän torpan työt. Lehmiä on kaksi ja yksi vasikka ja hevonen.

Vaari rupesi haukottelemaan. Kello on lähellä kymmentä.

– Yö kuluu, virkkaa hän haukotuksensa välistä.

– Mennään maata! julistaa muori. Kun tässä kupsehditaan, niin aamulla on vääräniska. Tulkaa nyt, minä näytän.

Niin lähti hän ulos ja meidän oli heti seurattava, ellemme odottaneet häntä ovelta palaamaan ja ihmetellen kysymään:

– Vai aiotteko siinä yönne istua?

Meidät vietiin pieneen lautaseinäiseen vaatepuotiin, jonka avatusta ovesta tuoksahti vastaamme vahva vällyjen ja pyykkivaatteiden haju.

Muori oli juossut edellä puotiin.

– Vähän harvaksi ravistuneet nuo seinät, hän sanoi, kun seinänraoista hohtivat salamat.

Nousimme puotiin mielessämme punniten, suojaavatko nuo seinät sateelta.

Aivan kuin muori olisi arvannut ajatuksemme, hän sanoi:

– Puikkikaa nahkasten alle! Vetäkää päähänne. Kyllä siellä tarkenee.

Hän laskeusi jo pihaan, jossa sade pieksi hänen paitaansa. Painaessaan ovea kiinni, kysyi, koska saa herättää.

– No siellä yhdeksän ajoissa, sanoin minä.

Hän mutisi jotakin juosta hytistäessään tuvanpuolelle, jossa porstuanovi heti lensi kiinni ja napsahti lukkoon.

– Se on nyt jo sängyssä, sanoi seppä.

– Ja me olemme vielä tässä, sanoin minä.

– Minä en ole ikänä nähnyt niin kelvollista ihmistä kuin tämä, uudisti seppä, yhä ihmetyksen vallassa.

Minä olin kuullut tästä muorista jotakin. Mutta kaikki tämä joustava ripeys oli yli kaiken arvailun.

Imetellen kävimme sänkyymme, peittäysimme nahkasiin. Ja muorin ennustus, että kyllä siellä tarkenee, toteutui korkeimmassa mitassa.

Ukkosta kesti tunnin verran, jolla aikaa salamat hyväilivät vuodettamme. Mutta sitten hiljeni kaikki ja me aloimme nukkua ensimmäisen kesälomapäivämme muistoja sulatellen.

Olimme aikoneet todellakin venyä vuoteessamme edes kello 8: aan. Mutta kello oli tuskin livahtanut yli 5:n, kun oveemme lyötiin aivan kuin hädän edestä ja muorin ihmettelevä ääni kuului:

– Ettekös meinaa ollenkaan nousta ylös? Kahvi on jo ollut aikaa valmiina ja ... pitää munkin vielä niitylle.

Meidän on noustava. Puettuamme ja peseydyttyämme juomme kahvit, sitten syödään aamiainen yhdessä talonväen kanssa. He ovat jo tänä aamuna olleet niityllä. Kun saavat meidät pois, menevät jatkamaan.

Käymme heidän kanssaan yhdessä ulos. Siinä kallion alangossa heidän niittynsä leveneeikin, 5 tynnyrinalaa timotee- ja apilaniittyä. Vieressä on haka, missä karja ja hevonen ovat laitumella. Komeana upeilee niitty heinäkuun aamun kirkastetussa loisteessa. Eläimet tuossa aitauksessa ovat kuin luonnonsyöttiläitä.

Ja nämä kaksi vanhaa ihmistä, täynnä työniloa ja elämän kannattavaisuuden uskoa. Ei yhtäkään rikkinäistä säveltä heidän äänissään...

Vaari vielä jaarittelee ja piippuaan sytyttelee, kun me pyöriämme pidellen olemme matkaan lähdössä, Mutta silloin jo muori niittää, turpea, tuoksuva apila kaatuu. Aidan toisella puolen ynisee vasikka muoriin päin turpaansa kurottaen ja vanha hiiro höristelee.

– Odottakaa, odottakaa, kuuluu muorin kehoittava, hyväilevä ääni samalla, kun pieni terävä viikate nuoleksii apilaa juuresta poikki.

Lähdemme. Meidät on vallannut kummallinen koti-ikävä, työn-ikävä.

Lukemattomat kiireet ja tekemättömät työt painavat mieltä.

En muista kumpi sen ensin sanoi. Mutta pian löysimme itsemme etsimässä sopivaa kotiinpaluutietä, ettei tarvitsisi sitä samaa tietä koko matkaa palata, jota oli tultu.

Kesälomamme ei siis tullutkaan kestäämään viikkoa, niin kuin olimme aluksi aikoneet. Kesti kuitenkin niin kauan, että se synnytti mielissämme uuden kesän-ikävän, jolloin jatkaisimme sitä, mikä tänään jäi puolinaiseksi.

IV. REIPAS EMÄNTÄ

Tervasmäen sepän vuoro oli kertoa. Hänellä oli mielessään montakin tarinaa, mutta tällä kertaa valitsi muistelman samalta polkupyörämatkalta, josta Arvonen oli viime sunnuntai-iltana kertonut. Hän tahtoi vain näyttää toteen, että hieman nuoremmassakin polvessa kuin siinä, johon Arvosen emännän täti kuului, on reippaita naisia, jotka aina ansaitsevat niiden yleisen kiitollisuuden, jotka ovat joutuneet liikkumaan kotiveräjän ulkopuolella ja ovat siten pakotetut vaivaamaan emäntäväkeä ylimääräisillä ruoanlaittohomilla.

Seppä aloitti:

Kun pyöräilimme Arvosen kanssa kotiinpäin, saavutti meidät nälkä ja yö yksiin aikoihin. Olimme silloin jo saapuneet oman pitäjän latvoille, Annalan talon tienristeykseen. Ehdotin Arvoselle, että menisimme viiliä syömään, koska tunsin talon haltijaväet. Emäntä oli meillä kengityttänyt toisella viikolla hevosen, kun se oli kaupunkimatalla ruvennut niin jalkojaan arkomaan. Oli silloin sanonut, että jos sepälle joskus sattuu kulkuja, ei pidä heidän talon ohi käydä, vaan tulla katsomaan.

Niin tulivat he Annalan pihaan. Tuskin oli nyrkillä pari kertaa varoen koskettu ovea, kun jo ilmestyi porstuaan naisen ääni, joka kirkkaalla, komentavalla äänellä kysyi:

– Keitä siellä on?

Minä silloin mainitsin nimeni.

Ovi lensi auki ja emäntä iloisesti nauraen tervehti:

– Mutta enpä minä olisi sen sopivampia vieraita tainnut odottaa! Kuka tämä toinen on?

Selitin, että tämä on räätäli Arvonen.

– No herra siunatkoon!.. Me olemme tämän mestarin emännän kanssa olleet yht'aikaa rippikoulussa! Tulkaa nyt tupaan.

Isännän ajoi emäntä heti housuja jalkoihinsa panemaan ja juttelemaan vierasten kanssa sillä aikaa, kun hän panee ruokaa ja keittää kahvia.

Hiljakseen isäntä valmistuu kamarissa vastaanottokuntoon ja emäntä jo ehti ilmoittamaan että »se on tuo meidän sellainen könssäri, jottei siitä tahdo tulla valmista...» Mutta aivan kuin heti katuen moittineensa miestänsä liiaksi, hän lisää: »... vaikka en mä sitä sano, kyllä se miehen reiän siltä täyttää paremmin kuin moni muu, ei se mikään vempula ole...» Avaa jo samalla kamarinovea:

– Etkö sinä nyt jo kerkii? Kauanpa sinä tuhrit.

– No älä nyt hädi ... kuuluu kamarista ja sen jälkeen ähkymistä, kunnes isäntä tulee pää pörröllä, suu naurussa ja kertoo, että hän oli juuri päässyt uneen.

– Ja me nyt tulimme häiritsemään, valitti Arvonen.

– Hää-iritsemään! nuhteli emäntä.

– Mitäs häiritsemistä tämä on, isäntä lohdutteli.

– Täällä metsäloukoilla näkee niin harvoin ihmisiä, että silloin kun niitä tänne eksyy, niin oikein naurattaa, selitti emäntä.

– Onko miehillä piippuja, täällä' olis tupakoita. Isäntä kävelee kamariin päin.

– Piippuja! huutaa emäntä. Luuletko sä jotta ne siellä rinnalla vielä piipulla polttelevat niin kuin sinäkin... Eikö sulla ole paperossia?

– Ei me polteta ollenkaan, selitin minä.

– Mä sen arvasin. Kun nyt niin kovin sivistytähän.

Miehensä perään kamariin hän huusi:

– Tule nyt pois sieltä! Ei miehet polta ollenkaan. Tarjoa viiniryppy.

– Emme me ryypää viiniäkään, muistutti Arvonen.

– Oletteko te niin raittiita? No ei meidän liikkakaan (hänen poikansa) ryyppää eikä polta. Se on nyt tämä uuden ajan maailma sellaista. – Ei ne ryyppää, sanoo hän isännälle, joka tulee pullon ja lasin kanssa. Vie vain takaisin.

Isäntä pisti pullon kaapinolalle tuvassa ja kävi juttuamaan meidän kanssamme.

Jotenkin meni puhelu osuuskauppoihin. Me kerroimme tästä meidän kylän kaupasta ja kyselimme eikö siellä heidän loukollaan jo sellaista puuhata... Isäntä sanoi, että ei siellä vielä, mutta jatkoi omaan sanaansa:

– Syytä kyllä olis hyvinkin, kun nuo kauppiaatkin menevät kaikki renkaisiinsa...

– Mitähän sinäkin *renkaista*, nuhteli emäntä, kun et kumminkaan tiedä etkä ymmärrä mitä ne renkaat ovat.

– Noo, miks'en minä sitä tiedä, kun olen kuullut.

– Vaikka olisitkin! Parempi ihmisen on aina puhua sellaista, jota itsekin ymmärtää.

Meihin pyrki tekemään kiusallisen vaikutuksen emännän ilmeinen halu suutaa miestänsä. Olin juuri aikeissa ruveta laskemaan tästä leikkiä, mutta emäntä oli saanut ruoan pöytään ja kehoitti syömään, sanoen:

– Siinä nyt on vain ... mutta kun on näin yöaika, ei oikein viitsisi keittääkään ja... Vaikka mitähän mä sitä koristelen, paras sanoa suoraan, ettei taidakaan. Mitäs minä taidan keittää, puuroa ja velliä ja kaprokkiperunoita, hah hah haa!

Hän nauroi sydämensä pohjasta.

– Minä olen aina ollut vähän vanhanaikainen ja taitamaton, eikä tämäkään, tämä *meidän*, ole ruokien kanssa kovin uudenaikainen, niin on totuttu syömään melkein kylmältä... Tässä nyt olis viiliä, voita, lihaa, leipää ja juustoa ja maitoa... Tulkaa nyt... Olis meillä muniakin, keitänkö?

Kielsimme ehdottomasti. Pöydässä oli ruokaa ainakin viiden miehen varalle, kaikki mainiota laatua. Ja kyllä se nyt luistikin!

Syödessämme, kun kuvailimme emännälle, miten kiitollisena nälkäinen matkamies istuu tällaiseen erinomaiseen pöytään, kun on niinkin nälissään kuin me nyt, rupesi emäntä kertomaan erästä omaa kokemustaan, joka hänelle oli sattunut viime syksynä erällä kaupunkimatkalla.

– Mä oikein istun tuohon, hän sanoi ja tuli istumaan toiseen päähän pöytää, kun me söimme toisessa päässä, – ihmisten lähelle toimittamaan kaupunkimatkaani.

– Tämä meidän oikein hevosella vei mun asemalle, kun menin. Aioin tulla vasta seuraavana päivänä, mutta asiani loppuivat ja tulinkin samana iltana jo asemalle takaisin. Ajattelin, että kestitellen siellä tuttujen luona, kun ne aina pyytävät, eikä tule aloksesta lähdettyä.

Siinä iltapäivällä oli mun ruvennut ottamaan kenkä jalkaani, niin ettei tahtonut saattaa ollenkaan kävellä. Mutta aseman lähiseuduilla oli mulla sukulaisia, siellä toisella puolen jokea, se Pirttimaan miniä. Se on minun tätini tytär. Ne olivat, Tilta ylkämiehinensä, meillä toissa jouluna juhlakestitissäkin monta päivää, kun niiden morsiustouhu oli parhaallansa. Minä ajattelin, että heillepä nyt on sopiva mennä.

Niin minä klomppasin sinne pimeällä syysrapakolla ja kenkä puri jalkaa. Oli jo vähän myöhäinen, kun pääsin pihaan, mutta tuvasta näkyi vielä valkeata ja porstuan ovi oli auki. Menin tupaan. Isäntä istui takalla poltellen ja oli jo puoliksi riisuutunut. Pöydällä paloi pikkuinen lamppu.

– Iltaa, minä sanoin. Täällä tulee oikein myöhäisiä kulkijoita. Selitin, että olin heidän miniänsä tati ja kuinka minä nyt olin häätynyt kulkeelle näin myöhään ja pyysin yösijaa.

Isäntä ei katsonutkaan puhuessani minuun. Nojasi vain olkapäätänsä takkarautaan ja poltteli. Kun minä olin lopettanut, alkoi hän:

– Ei – ei – ei meille sovi ottaa yövieraita. Pitää mennä yöllä

Almänninkiinkin ja...

Minä oikein hölmistyin, vaikka ei se ole minun tapojani. Kysyin siltä mieheltä:

– Mutta minkä tähden ette te nyt anna minun olla yötä, maata vaikka tuossa penkillä, kun en minä teiltä mitään pyydä?

Emäntä tuli kamarista. Hän oli arvatenkin ovenraosta kuullut meidän sanailemisemme ja sekaantui siihen:

– Kyllä ... kyllä on aivan mahdotonta ottaa meille nyt vastaan yövieraita.

– Mutta ... kun minä en pyydä muuta kuin tuossa penkillä maata? Minun ottaa kenkäkin niin surkeasti jalkaani jotta, jos mun nyt pitää sillä ontua tuolla pimiässä rapakossa ja lähteä talo talolta kerjäämään kenen penkillä saisi olla yötä, niin sepä nyt vasta...

– Ei se nyt meillä ainakaan sovi, sanoi emäntä tylästi.

Voi sentähden, kun minun teki mieleni ruveta niitä oikein haukkumaan, mutta sain pidätetyksi itseni. Minä vain kysyin rauhallisesti:

– Missä teidän poika ja miniä asuvat?

– Yläkerrass' ne, sanoi isäntä.

– Mistä sinne tikat menevät?

– Sieltä porstuan perästä.

Menin porstuasta etsimään vintinrappusia. Siellä oli pimeää kuin säkissä. Viimein pääsin muutaman rapun päähän, mutta siellä oli niin paljon kaikenlaista kamaa, joka vieryi, kolisi ja tukki tien, etten päässyt mihinkään, pääni vain löin seiniin. Aatamini alkoi jo oikein nousta, minä menin tupaan ja huusin sotaäänellä ovesta:

– En minä osaa! Siinä tikoilla on niin paljon pakkäköitä, ettei siitä pääse. Tulkaa näyttämään lampulla.

Isäntä tuli vastaan sanomatta lamppuineen aina tikkojen yläpäähän asti ja näytti tietä.

Astuin ovesta tädintyttären kamariin. Pöydällä palaa tuijotti huono lamppurämä. Mies oli ylhäällä ja luki virsikirjaa, mutta Tiltta nukkui lapsen kanssa. Minun sydämeni jo löi ilosta, että tässäpä niille nyt oikein riemu syntyy, kun odotettu tati tulla tupsahtaa siinä paikassa.

– Hyvää iltaa, täällä tulee nyt oikein myöhäisiä yövieraita, mutta älkää nyt peljästykö, sanoin minä. Ja kun mies katsoa toljotti minua niin kuin lehmä uutta konttia, niin minua yritti ruveta suututtamaan. Mutta sain kuitenkin itseni hillityksi ja selitin miksi olin näin myöhään joutunut liikkeelle. Tuskin olin lopettanut, kun se mies, ilman että edes istumaan käski, alkoi tavailla että:

– Ky-ky-ky-kyllä se on, kulkaa, nyt sillä lailla, jotta ei meidän sovi ottaa kortteeriväkeä.

– Ko-ortteeriväkeä? En suinkaan minä ole teille kortteeriväeksi tullut! En minä tarvitse mitään muuta, kun saisin vain tuossa lattialla maata yösydämen. Mulla on itselläni täällä kopassa kaikkea kyllä. Ei minun ole nälkä eikä jano.

– Joo, mutta kuulkaa, kyllä se ... kun sekin jo nukkuu... Ei meidän sovi tähän kortteeriväkeä ottaa.

Tätä kertoessaan emäntä nauroi sydämestään ja sanoi, ettei hänen auttanut muu, kuin lähteä kamuamaan kestitalosta ja etsimään toista yösiijaa. Kaikkein enimmin häntä harmitti se, että oli itse näitä niin kovin kestitvierainaan pitänyt, ja että nuoret ihmiset tulevat niin itsekkäiksi.

Hän tuli rappusia takaisin, potki kiusalla pyörimään kaikki pakkäkö, mitä vain eteen tai ulottuville sattui, ja ankara kolina siitä pitikin syntymän. Arveli että kyllä se Tiltakin siihen heräsi, vaikka ei se hänen huutoonsa herännyt.

Lähimmässä talossa hän sai kohta hyvän yökortteerin ja vielä pantiin syömäänkin. Kehui sittemmin pari kertaa lähettäneensä tädin tyttärelle kutsuja, että tulla heille kestiin lapsinensa ja miehinensä, mutta eivät ole tulleet. Kun ne tulisivat, kyllä hän ne ylhäällä pitäisi ja opettaisi niille vähän ihmisten tapoja.

Olimme syöneet vahvasti, ja nyt juotiin joukolla vehnäskahvit päälle. Meitä oli pidetty hyvänä. Emäntä oli ehtinyt jo tehdä selkoa talon varallisuussuhteistakin, isännän vuorostaan suhdittaessa.

Molemmat ehdottivat, että makaisimme heillä yön. Mutta ravittuamme itsemme ja levähdettyämme emme sellaista ajatelleetkaan, sillä ihana kesäinen yö houkutteli kauniille metsäiselle taipaleelle pyrkimään kotiin, josta aiotun viikon sijasta oli nyt oltu poissa vain kaksi yötä. Tämän kolmannen loppu nukuttaisiin jo kotona.

V. HOLLIJUTTU

Isäntä Mäntyläisen suu oli juonikkaassa hymyssä.

– En tiedä, sanoi, te olette kertoneet niin hauskoja juttuja, että...

Katsoi sivuilleen, mihin sylkisi.

Monen muun suu oli jo odottavalla vehnäsellä. Siirtelivät jalkojaan, vaihtoivat polvea, mikä sytytti uuden paperossin, kuka pani piippuun.

– Annas minä kaivan perät sun piipustas, sanoi Tienvieri ulottaen Mäntyläisen piippua.

– Älä vain pohjaa puhko.

– En. Toimita sinä vain niitä sun satujas.

– Kerran kun minä olin Mäkiturja-vainajalla ajopoikana, aloitti Mäntyläinen, lähdimme, isäntä ja minä, Riimalaan holliin. Se oli niin Jumalalta kylmä talvipakkanen, että kun vähänkin kosteata tuli naamasta ulkopuolelle, kohta jäätyi, niinkuin tikku. Olimme molemmat paksusti puettuina. Mullekin laitettiin kotona isännän isävainajan vanhat turkit omieni päälle. Niillä oli reessä hyvin mukava istua, eikä minun ollut vähääkään muuten kylmä, mutta jalkoihin rupesi matkalla ottamaan, vaikka olikin aivan uudet karvakengät, jotka ruoti-Tuomas oli edellisellä viikolla tehnyt härkäpahasen koivista.

Muistan vielä aivan hyvin, kuinka mukavalta tuntui silloin, kun ensimmäistä kertaa kävellä tossottelin niillä karvakengillä ja hieroin hangella niistä tervavettä. Se härkä oli kesällä tehnyt niin monta sapettavaa kiusaa karjamatkoilla, että olin monta kertaa kyönelet silmissä luvannut sille, selkänahkansa kautta, kaikki kalliisti maksaa. Se tapasi mennä jöngöttää ja huipata häntäänsä, piittaamatta yhtään mitään siitä, mitä minä sille vihojani puhkuin. Syksyllä se junkkari vihdoin pantiin penkkiin, ja silloin minä jo tilasin sen koivista kengät ja ne luvattiin. Siivot ansakengät niistä tulikin muuten, vaikka täytyihän niihin tulla »Tuomaan peukalonjälki». Mutta minkä sille teki, kun en saanut itse tehdä.

Istuin lautakojan perässä ja annoin hevosen mennä hölköttää, kun isäntä ajoi edellä. Vaikka jalkojani vähän palelikin, en viitsinyt nousta, kun ne isännän isävainajan turkit oli niin raskaat, etten paljoa päässyt paikaltani päkähtämään. Päässäni oli minulla uusi, keltainen paslikka, jonka olin ostanut kynttelinmarkkinoilta edellisellä viikolla. Se oli hyvä paslikka, korean keltainen ja pehmeä. Sitä oli jo moni yrittänyt ostaa, mutta en ollut ruvennut kenenkään kauppoihin. Ajattelin vain, että antaa nyt mielen tehdä, muttei saada. Juuri näitä omia asioitani, ansakenkiäni ja paslikkaani, sitten niitä turkkeja mietiskellen ajelin toisen hevosen jäljessä. Isäntä oli noussut ja jäänyt kävelemään minun rekeni perään.

– Eikö sinun ole vilu? kysyi.

– Jalkoja vähän tuntee, sanoin.

– Tule kävelemään.

– Tiedä ... viitsiikö.

– Jalkasi kylmetytät. Tule kohta, tahi minä kaadan.

– Kaatakaa, jos tahdotte.

Isäntä sieppasi samalla minun paslikanpiikkiini ja veti siitä tielle. Vaikka se olikin leikkiä, pisti minun aikailla vihakseni. Se veti yli lautakojan laidan ja minun otti selkääni vähän kipeätä. Pelkäsin jo, että paslikka repee. Se oli aina niin kovakourainen ja vähä rehvänluontoinen, jotta minua tapasi sapettaa, kun viitsi niitä voimiansa näyttää sellaisille kakaroille kuin minäkin vielä olin, siinä kahdenkolmentoista tienoilla. Purin hammasta itsekseni ja ajattelin, että odota!

Kyllähän minä sen nyt jäljestäpäin olen ymmärtänyt, että hyvä tahtohan sillä oli, vaikka olis se saanut tulla ihmismäisemmin toimeen pannuksi. Mutta ei sitä silloin tullut ajatelluksi.

Kun siitä tieltä kömmin jaloilleni, olivat hevoset jo kulkeneet muutaman sylen edelleen ja isäntä istui omassa reessään ja nauroi. Nähtyään, että minä aloin juosta paarustaa, saavuttaakseni rekeni, huusi hän hevosille ja antoi niiden ruveta juoksemaan. Olin juuri saavuttamaisillani reenperän, kun hevoseni tempautui hilpeään juoksuun ja minä jäin raskaine turkkeineni tielle seisomaan.

Voi kamalaa, kuinka minua suututti!

Ensimmäinen kiusanteon ajatus, joka tuli mieleeni, oli se, etten päkähdä paikaltani, vaan jään siihen. Mutta sitten ajattelin, että sillä on syytä minua rangaista, eikä se katso, minkälaisen aseensa kätteensä, kun sen päähän ottaa. Rupesin siis tallustamaan jäljestä. Mutta koetin sen tehdä niin hitaasti kuin suinkin oli mahdollista. Pakkanen oli yhä kirppaantunut sen johdosta, että oli alkanut tuulla. Jalkani lämpenivät pian hyväksi, mutta alkoi samalla hiottaa. Mitään hätää ei mulla ollut. Muuten täytyy minun tunnustaa, että jonkinlainen vahingonilo täytti sydämeni, kun vähän ajan kuluttua näin isännän seisovan hevosten kanssa keskellä talvitietä ja kuulin hänen huutelevan ja karjuvan minua kiiruhtamaan. Mutta minäkö olisin kiiruhtanut! Lompottelin niin hiljaa kuin taisin ja ajattelin, että nyt *hänellä*

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.